

ДО НАУЧНОТО ЖУРИ
по процедура за хабилитация
при Софийски Университет
„Св. Климент Охридски“,
Юридическия факултет

С Т А Н О В И Щ Е

От: проф. д-р Мариана Карагъзова – Финкова, член на научното жури
(Заповед на Ректора на СУ - РД 38-598 от 25.09.2017 г.)

Относно: конкурс за „доцент“, обявен за Юридическия факултет на СУ
„Св. Кл. Охридски“ (ДВ, бр. 62 от 01.08.2017 г.)

Област на висше образование: 3.Социални, стопански и правни науки

Професионално направление: 3.6. Право

Специалност: Конституционно право

1. Данни за конкурса

Изпълнени са изискванията на Закон за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагането на ЗРАСРБ (ППЗРАСРБ) и са приложени следните документи по конкурса: Държавен вестник, бр. 62 от 01.08.2017 г.; Заповед на ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“ - - РД 38-598 от 25.09.2017 г., с която е назначено научното жури за провеждане на конкурса.

В обявения конкурс за доцент по професионално направление „Право“ 3.6. (Конституционно право) от СУ „Св. Климент Охридски (ДВ, бр. 62 от

01.08.2017 г.) участва само един кандидат – гл. ас. д - р Наталия Василева Киселова – член на Катедра „Конституционноправни науки” при Юридическия факултет (ЮФ) на СУ „Св. Климент Охридски”, като са представени – диплома за висше образование на СУ „Св. Кл. Охридски”, диплома за образователна и научна степен „доктор”, списък на публикациите, авторска справка за приносите в научните трудове за конкурса, справки за цитиранията, свидетелство за съдимост и други изискуеми по ЗРАСРБ документи.

С оглед на представените документи се налага изводът, че относно конкурса няма допуснати нарушения по ЗРАСРБ и ППЗРАСБ.

2. Данни за кандидата

Наталия Киселова е родена на 19.06.1977 г. в гр. Казанлък. Завършва Юридическият факултет на СУ „Св. Климент Охридски”, а от 2003 до 2005 г. е редовен докторант към катедра „Конституционноправни науки“ в същия факултет. През 2005 г. е избрана за асистент по Конституционно право. Получава образователната и научна степен „доктор” през 2008 г., а от 2009 г. досега е главен асистент в Юридическия факултет.

Наред с интензивната преподавателска дейност, признание за експертните качества на кандидата е осъществяваната през годините практико-приложна дейност. Гл. ас. Н. Киселова е работила като експерт в Народното събрание (2006 – 2009 г.) и държавен експерт в Министерство на правосъдието (2010 – 2012 г.). В периода 2012 – 2017 г. е съветник и секретар по правните въпроси на президента на Република България.

Познавам кандидата от момента на постъпване в ЮФ като редовен докторант и имам всички основания да посоча, че до сега д – р Н. Киселова последователно е отстоявала всеки етап от професионалното си развитие като научен изследовател и като преподавател в Юридически факултет на СУ „Св. Климент Охридски”.

3. Научни трудове и научни приноси

Според представения списък броят на научните трудове на д-р Н. Киселова надминава тридесет. В настоящия конкурс кандидатът участва с двадесет от тях, които са публикувани след получаване на образователната и научна степен „доктор“ по Конституционно право през 2008 г. Публикациите, представени за участие в конкурса, включват една монография и деветнадесет статии.

Научните интереси, преподавателската и практикоприложната дейност на гл. ас. д-р Киселова са в широк спектър, с ясно доминиращ център – конституционноправната материя. След защитата на дисертационния труд, научноизследователските интереси на кандидата са насочени към такива актуални, многоаспектни и дискуссионни проблеми в конституционноправната материя, каквито са основните правата на човека, политическите права на гражданина и тяхната закрила. Редица публикации са по същество добре научно аргументиран критичен анализ на законодателната уредба в тази конституционноправна материя и съдържат предложения за нейното рационализиране. Представените по конкурса научни изследвания на д-р Киселова са свидетелство за нейния последователен и задълбочен интерес към конституционната теория и практика, покриват значителен спектър от проблематиката на модерното конституционно право и са с актуално звучене.

Представените двадесет научни изследвания по настоящия конкурс могат да бъдат, най – общо, обособени в две основни групи с оглед предмета на изследване. Наред с представения монографичен труд, различни аспекти на темата за политическата права на гражданите са обхванати и в осем от статиите („Същност на политическите права“, „Политическите права на гражданите и гаранции за защитата им“, „Актуални проблеми на българското гражданство“, „Право на българските

граждани на мирни събрания“, „Национални гаранции за защита на политическите права на гражданите“, „Проблемът за политическите права и за политическите задължения“, „Политическите права на гражданите и политиката“ и „Право на политическо мнение на гражданите“).

Другите публикации, представени от кандидата д-р Киселова, показват задълбочено познаване и ясна позиция по съществени публичноправни проблеми в материята на българската конституционна система и на парламентарното управление. В статиите „Основни начала на Юлската конституция“, „Конституционноправни аспекти на академичната автономия“, „Ревизии на Конституцията от 1991 г.“ и „Някои особености на българския конституционен модел“ са изследвани основни начала и принципи на конституционната, политическата, икономическата и социалната система. Пет от представените публикации („Законодателство за избиране на Парламент при действието на Търновската конституция (1879–1946 г.)“, „Министерският съвет при действието на Търновската конституция“, „Динамика на взаимоотношения между държавният глава и Народното събрание в Конституцията на Република България от 1991 г.“, „Предсрочно прекратяване на мандата на Народното събрание и на народния представител“ и „Образуване и освобождаване на Министерския съвет по Конституцията от 1991 г.“) се отнасят до друг проблемен кръг в научните търсения на кандидата като доразвиват историческите аспекти и обогатяват изследването на съвременното състояние на парламентаризма. Те са свързани с темата на дисертационния труд на д – р Н. Киселова – „Парламентарен контрол“ и надграждат постигнатото в предходни публикации на автора, което е израз на последователен научен интерес в областта на конституционното и парламентарното право.

Като цяло, аргументираните тези на кандидата в представената до тук научна продукция допринасят за обогатяване на конституционноправната теория и практика.

Основна тежест сред представените трудове по конкурса за хабилитация има монографията „Политически права на българските граждани“. Хабилитационният труд е в обем от 428 страници. По своята структура монографичният труд е логически завършена и балансирана конструкция - състои се от три глави, всяка обхващаща по пет параграфа. Това е първото цялостно изследване в българската правна наука на възникването, развитието и съвременното състояние на политическите права на гражданите. В монографията се изследват комплексно историята, теорията и позитивната правна уредба в материята (на национално и наднационално ниво) при действието на Конституцията на Република България от 1991 г. Отделено е внимание на настоящите проблеми и бъдещите предизвикателства, свързани с упражняването на политически права от българските граждани и гражданите на Европейския съюз при вземане, осъществяване и контрола върху политическите решения, което засилва актуалността на изследването. Коректно и аналитично е представена релевантната юриспруденция на Конституционния съд, подходящо присъстваща в аргументацията на авторските тези.

Избраната от кандидата тема е в област на познанието на пресечната точка на правото, морала и политиката, което определя в значителна степен широкия кръг проблеми, предмет на изследването и неговия обем. Научният труд е цялостно изследване на конституционния фундамент на основните политически права на българските граждани. Отличава се с приносни моменти и има качествата на хабилитационен труд по настоящия конкурс.

Въведението е повече от просто уводни бележки към същностната част на изследването по темата. То е неотделима част от изследването по съществуването на поставения проблем доколкото очертава изходната позиция на автора, последователно отстоявана и разгърната в следващото

изложение – фундаменталните права консолидират върховенството на правото и демокрацията.

В Глава първа вниманието е съсредоточено върху възникването и развитието на идеите и позитивната уредба на правата на човека и на политическите права на гражданите. Кандидатът поддържа, че Древността, Средиземноморската античност и Европейското средновековие имат значение като „предистория“ за формалното установяване на политическите права за отделни индивиди в общността.

Коректно и обективно са представени възгледите на политическите мислители и относимите регулаторни актове във Великобритания, САЩ и Франция, които оказват съществено влияние върху формирането на съвременното разбиране за основни политически права на гражданите. Историята на борбата за всеобщо и равно активно изборително право за мъжете, а по-късно и за жените, според автора на изследването, е синтезиран израз на историята на борбата за политически права в националната държава.

Значението и позитивната уредба на политическите права на гражданите са разгледани и на наднационално ниво в актовете на Организацията на обединените нации, регионалните организации и Европейския съюз (ЕС).

Като приносни моменти могат да бъдат изведени разбиранията на д-р Киселова относно: основополагащата роля на християнството за възникване и формиране на доминиращото съвременно разбиране за основни права на човека; ролята на Френската революция за налагане на модерното разбиране за гражданството – предпоставка за пълноценно участие на гражданина като член на политическата общност, като носител и субект на политически права; значението на международното публично

право и правото на ЕС за съхраняване и развиване на формите на политическо участие на гражданите.

Втората глава е посветена на същността на политическите права като основни, конституционализирани субективни публични права на гражданите. Политическите права са сложен правен институт на публичното право. Тяхната същност е разкрита през връзката им с отделните елементи на конституционноправния статус на личността – мястото им сред другите категории основни субективни права, лични свободи и задължения, гражданството, принципите на статуса и способите за защита на основните права.

Специално внимание и подкрепа заслужават тезите на кандидата относно определянето на основни категории в материята като политически права и политически задължения; предложените стандарти и съответстващата класификация на политическите права на гражданите и др. Приносен характер има аргументираната позиция на автора на изследването за обогатяване системата на гаранции за закрила на политическите права на българските граждани. Направени са предложения *de lege ferenda* за усъвършенстване на действащата правна уредба в материята.

В глава Трета от изследването д-р Киселова представя с необходимите научни аргументи своето разбиране за системата на политическите права на българските граждани, основано на уредбата в основния закон. Всеки от петте параграфа е със самостоятелно научно значение. Една част от политическите права на българските граждани (право на участие в допитвания, изборително право, право на сдружаване в политически партии) вече са били предмет на изследване у нас, но в обсъждания труд са идентифицирани несъвършенства на правната уредба или са посочени проблеми при практическото осъществяване на правата, което подчертава неговия практико – приложен характер. Други основни

политически права (правото на политическо мнение и правото на гражданите на мирни политически събрания) са за първи път предмет на цялостен и задълбочен анализ в конституционноправната научна литература у нас.

Монографията е публикувана в първите месеци на 2017 г., преди Конституционният съд на Република България да се произнесе относно противоконституционността на възможността за налагане на санкцията „изключване от избирателния списък“ на български гражданин при неупражняване на избирателното си право в два поредни избора. Д-р Киселова аргументирано е обосновала разбирането, че не са допустими политически задължения и че е противоконституционно законодателното определяне на избирателното право като лично задължение.

Коректно са представени гаранциите за упражняване на политически права у нас от лица, които имат гражданство на друга държава член на ЕС.

В Заключителната част на обсъждания хабилитационен труд са направени множество предложения *de lege ferenda* за промени в позитивноправната уредба на политическите права на българските граждани, включително и на конституционно ниво, които не са извън дискусия, но са добре аргументирани. Д-р Киселова предлага да се разшири кръга от субекти (по чл.150 от Конституцията), които имат право да сезират Конституционния съд, с оглед засилена закрила на политическите права.

Внимание заслужава обоснованото предложение законодателният процес да бъде обогатен с въвеждане на народна законодателна инициатива.

Както относно всяко научно изследване и тук могат да бъдат направени бележки. Политическите права и демокрацията винаги са били схващани в доктрината и политическата практика като взаимно затвърждаващи се и тази връзка е между класическите въпроси на

политическата и правната теория. Нарастващото интернационализиране на фундаменталните права въобще, през втората половина на двадесети и началото на 21 век, наред с другото, извежда и въпроса за укрепване, ако не и за възстановяване, жизнеността на тази връзка на различни нива на управление в един глоболизиращ се свят и в светлината на по – широки концепции каквито са глобалната справедливост и легитимност. По тази причина считам, че в интерес на пълнотата на изследването е да се отдели повече внимание на взаимовръзката на човешките права и правата на гражданите и тяхното демократично легитимиране на регионално и международно ниво, и последиците за системата на тяхната протекция. Европейският съюз е един от ярките примери на пост - национална политическа интеграция и без съмнение последиците от най – новите моменти в развитието на системата за закрила на основните права в ЕС като цяло, включително и политическите права, е от съществено значение за националната конституционна демокрация и заслужават по – обхватно изследване.

Посочената непълнота не е от характер да омаловажи достойнствата на представения хабилитационен труд от д-р Н. Киселова. В своята цялост трудът е новаторски и има приносно значение за теорията и практиката на политическите права на българските граждани.

Анализът на научните постижения на д-р Наталия Киселова определено води до извода, че те са новост в българската в българската правна литература и развиват конституционноправната доктрина в областта на предмета на изследване. Научните разработки се отличават със задълбоченост.

Както в представените по конкурса статии, така и в монографичното изследване, направените научни анализи, обобщения и изводи се отличават със академична коректност, задълбоченост и прецизност.

4. Преподавателска дейност

От особена важност е преподавателската дейност на кандидата. Тя играе определяща съществена роля при оценката на кандидатурата за „доцент“, тъй като конкурсната длъжност изисква професионално и активно участие в образователния процес.

Като член на катедрата по Конституционно право гл. ас. д-р Наталия Киселова, наред със семинарни занятия по Конституционно право както в Юридически факултет (ЮФ), така и във Философски факултет (ФФ), участва и в лекционни курсове (след придобиване на образователна и научна степен „доктор“) по различни дисциплини, включени в програмата на катедрата, в съответствие с предвиденото от закона: в специалност „Право“ - редовно и задочно обучение, в специалност Международни отношения на ЮФ, задължителна (2016/2017, 2017/2018); самостоятелни лекционни курсове по Конституционно право в специалност „Европеистика“, Организация на правозащитните институции в, редовно и задочно, изборна (2010/2011); Конституционен контрол в ЮФ, задочно обучение (2016/2017, 2017/2018); „Оценка на въздействието“, Следдипломна квалификация осъществена от Институт по публична администрация и СУ „Св. Кл. Охридски“ и др. Като цяло, учебната натовареност на кандидата е над необходимото за хабилизация и изчерпателна справка е представена от кандидата към документацията по конкурса.

5. Заключение

Нормативните изисквания във връзка с провеждането на конкурса са спазени, тъй като представените за рецензиране научни трудове от гл. ас. доктор Наталия Василева Киселова отговарят на изискванията на ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ.

Направеният преглед на научно - изследователската и преподавателската дейност на гл. ас. д-р Наталия Киселова показва, че кандидатът отговаря на съвкупността от законовите критерии и показатели за заемане на академичната длъжност „доцент” по българското законодателство.

Предвид цялостната академична дейност на д-р Наталия Киселова съм дълбоко убедена, че кандидатът отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България за заемане на академичната длъжност „доцент” по Конституционно право и гласувам положително за това уважаваното научно жури да предложи на Факултетния съвет на Юридическия факултет да избере гл. ас. доктор Наталия Василева Киселова на академичната длъжност „доцент” по професионално направление „Право“ 3.6., специалност Конституционно право.

25.10.2017 г.

С уважение:

проф. д-р Мариана Карагъзова - Финкова